

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.23>

ВЕРБАЛЬНІ СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ У ДИСКУРСІ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕДВИБОРЧОГО ДИСКУРСУ РЕСПУБЛІКАНЦІВ І ДЕМОКРАТІВ)

Назаренко Ольга Іванівна

*старший викладач кафедри іноземних мов історичного та філософського факультетів
Інституту філології*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна*

Нестеренко Оксана Євгенівна

*викладач кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології
Інституту філології*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна*

Дана стаття присвячена проблемі лінгвістичної реалізації маніпулятивного впливу у американському політичному дискурсі. У даний час разом із ускладненням політичного процесу значно посилюється маніпулятивна складова сучасної політичної комунікації. Маніпуляція свідомістю є достатньо складним явищем, і саме тому його вивчення здійснюється у рамках міждисциплінарного дослідження. Маніпуляція як феномен розглядається у психології, соціології, політології. У політології маніпуляцію розглядають як таку структуру світу, у якій виграє той, хто вміло здійснює цю маніпуляцію, тобто мова іде про політичну маніпуляцію. Політична маніпуляція є особливим різновидом впливу, метою якого є формування у реципієнта думки, яка є максимальною наближеною до тієї, що є необхідною для маніпулятора. Даний тип маніпуляції здійснюється шляхом певного способу презентації інформації за допомогою вербальних засобів, тобто бажаний вплив на свідомість адресата у політиці здійснюється через лінгвістичну маніпуляцію. Лінгвістична маніпуляція є типом мовленнєвого впливу, спрямованого на досягнення власних цілей суб'єкта, які не збігаються з намірами або протирічать бажанням та інтересам об'єкту впливу. Оскільки політичний процес, в якому функціонують лінгвістичні маніпулятивні технології, є складним та неоднорідним, застосування дискурсивного підходу до дослідження даного феномена вбачається найбільш ефективним для визначення ролі та взаємодії маніпулятивних складових політичної комунікації. Саме дискурсивний підхід до дослідження політичної комунікації вважається найбільш результативним, тому що він дозволяє осмислити суттєвий аспект функціонування мови: специфіку здійснення в ній концептуалізації світу, що породжує значну кількість форм мовленнєвого впливу. Серед цілої низки найпоширеніших мовних засобів, до яких вдаються американські політики, що представляють як Республіканську, так і Демократичну партії, у своїх передвиборчих промовах, є стереотипи, «навішування ярликів», «сяючі узагальнення», порівняння, мовна гра та неологізми.

***Ключові слова:** маніпулятивний вплив, лінгвістична маніпуляція, політичний дискурс, стереотип, «навішування ярликів», «сяючі узагальнення».*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. В даний час нестабільність геополітичної та економічної ситуації у світі значно зростає, що висуває потребу у вивченні шляхів та способів маніпуляції масовою свідомістю, а особливо способів впливу на свідомість людей шляхом комунікативних стратегій та тактик, що використовуються в політичному дискурсі.

Загальновідомим фактом є той, що маніпуляція масовою свідомістю використовується для управління людьми шляхом створення ілюзій, корисних для маніпулятора ідеалів,

думок та уявлень, необхідних для успішного управління. Основою реалізації маніпуляції у політичному дискурсі є використання різноманітних мовних засобів та прийомів, і саме необхідність їхнього дослідження для глибшого розуміння властивостей маніпулятивного впливу та способів ефективного протидії такому впливу визначає актуальність даної теми.

Формулювання мети і завдання статті. Метою даної статті є дослідження особливостей лінгвального вираження різноманітних тактик та прийомів маніпулятивного впливу

на свідомість реципієнта у сучасному політичному дискурсі американських політиків. Для досягнення мети передбачено виконання наступних завдань: проаналізувати особливості явища маніпулятивного впливу на свідомість адресата в рамках міждисциплінарного дослідження; виявити властивості маніпуляції в політичному дискурсі; підібрати та проаналізувати мовний матеріал, який репрезентує лінгвальні шляхи та способи вираження впливу на свідомість реципієнта у дискурсі американських політиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі використання вербальних засобів для досягнення маніпулятивного ефекту в політичній комунікації приділяли значну увагу такі провідні сучасні лінгвісти як Т. ван Дейк, Р. Водак, Н. Фейрклоф, Р. Блакар, А. Вежбицька, Н. Хомський, Г. Лакофф. Саме ці автори заклали у сучасній лінгвістиці теоретико-методичну базу для дослідження даного явища.

Корисними при розгляді проблеми мовної маніпуляції у політиці ми вважаємо роботи Є. Доценко, Є. Шайгал, Е. Китайгородської, В. Карасика, О. Іссерс.

У вітчизняній лінгвістиці дану проблему досліджували О.В. Дмитрук, В.В. Зірка, О. Г. Руда, І. М. Рудик, М.О. Зайцева.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політика – багатогранне суспільне явище, колективна, складно організована, цілеспрямована діяльність, яка потребує широкої комунікації між державою та громадянами, між окремими представниками влади та певними суспільними групами. Політика покликана забезпечувати стійкість соціальних процесів, регулюючи взаємовідносини людей у соціумі. Відмінними рисами політичної комунікації є її публічність, чітко виражена односпрямованість (від комунікатора до реципієнта), різномірний та мінливий характер аудиторії. В даний час політика є невід'ємною частиною життя суспільства і одним із найефективніших інструментів впливу на нього.

У процесі розвитку держави та закономірного ускладнення загального політичного процесу значно посилюється маніпулятивна складова політичної комунікації. Наукове осмислення змін, які мають місце, можливе лише в рамках міждисциплінарних досліджень, так як необхідно мати чітке уявлення про всі фактори (мовні, соціально-економічні, соціокультурні, етнічні, релігійні, психологічні), які визначають політичну комунікативну ситуацію. Саме тому, вважаємо за потрібне розглянути детальніше поняття «маніпуляція».

Найбільш дослідженим даний феномен являється у галузі психології.

За Є.Л. Доценко під маніпуляцією розуміють вид прихованого психологічного впливу, майстерне виконання якого призводить до збудження в іншої людини намірів, що не збігаються з її актуально існуючими бажаннями. [4, 59]. Існують також і інші визначення маніпуляції. Маніпуляцію розглядають як егоїстичне та приховане керування людиною, яке приносить ініціатору певний односторонній зиск. [7, 4]. Під маніпуляцією також розуміють психологічний вплив, направлений на духовну складову особистості, здійснення якого вимагає від маніпулятора володіння певними навичками, знаннями та майстерністю для здійснення такого впливу ненасильницькими методами. [2, 110]. Також під поняттям маніпуляції мається на увазі таємний вплив, при здійсненні якого у об'єкта маніпуляції потрібно сформувати уявлення про його самостійність у прийнятті рішень, приховати намір маніпулятора, так само як і факт самого маніпулювання. [5, 54].

У психологічних дослідженнях основна увага приділяється способам психічного впливу та міжособовій маніпуляції, тоді як, наприклад, у політології та соціології маніпуляцію розглядають у контексті соціальних та історичних подій, які можуть підлягати негативним або позитивним змінам, що є результатом маніпулювання суспільною свідомістю, яке призводить до колективної деструктивної або конструктивної поведінки. За трактуванням В. Райкера маніпуляція постає такою структурізацією світу, у якій виграє той, хто вміло здійснює цю маніпуляцію [10, 8].

Таким чином, ми можемо говорити про політичну маніпуляцію. Політична маніпуляція – це особливий різновид впливу, метою якого є нав'язування під виглядом об'єктивної інформації неявного, але бажаного для тих чи інших політичних груп змісту таким чином, щоб у реципієнта сформувалася думка максимальна наближена до тієї, яка потрібна маніпулятору.

Існує доволі значна кількість різноманітних способів маніпулятивного впливу на суспільну свідомість у політиці, починаючи з безпосереднього викривлення фактів та поширення завідомо хибної інформації і закінчуючи більш вишуканими різновидами впливу, серед яких лінгвістичні методики заслуговують на особливу увагу.

Очевидним є той факт, що маніпулювання здійснюється шляхом певного способу презентації інформації за допомогою лінгвальних

засобів, тобто бажаний політичний вплив здійснюється через лінгвістичну маніпуляцію.

Лінгвістична маніпуляція – це різновид мовленнєвого впливу, спрямованого на досягнення власних цілей суб'єкта, які не збігаються з намірами або протирічать бажанням та інтересам об'єкту впливу. При цьому здійснюється неусвідомлений з боку об'єкта контроль над його свідомістю за допомогою викривленої, необ'єктивної інформації, представленої у тексті. [8, 130], тобто формування у свідомості адресата установок, які збігаються із установками адресанта. При маніпуляції адресант намагається переконати особу (осіб), якою (якими) він маніпулює, прийняти певні висловлювання як істинні, не спираючись на докази, при цьому адресат, як правило, не помічає установку на керування його поведінкою або свідомістю.

Сучасні політичні тексти пронизані вербальними маніпулятивними стратегіями. Дослідити процес використання мовних засобів у здійсненні різноманітних політичних стратегій (державних, міждержавних, партійних та особистих) є актуальним завданням сучасної політичної лінгвістики. Беручи до уваги постановку на чільне місце сучасною наукою антропоцентричних теорій мовної картини світу, мовної особистості, мовного менталітету дане дослідження можна вбачати як крок до подальшого освоєння лінгвополітичного когнітивного простору.

Лінгвісти неодноразово звертали увагу на маніпулятивні можливості мови: мова здатна приховувати свої функції, здатна видавати одне за зовсім інше, вселяти потрібні ідеї, впливати, лжесвідчити. Проблема лінгвістичної інтерпретації політичної події, або політичного процесу в цілому стає все більш актуальною в наш час. Мовне маніпулювання полягає у використанні особливостей мови та принципів її вживання з метою прихованого впливу на адресата у напрямі, що є необхідним для того, хто говорить. Коли ми говоримо про прихований вплив, ми маємо на увазі такий вплив, який не усвідомлюється адресатом. А саме, приховані можливості мови використовуються тим, хто говорить, щоб нав'язати тому, хто слухає або читає, певне уявлення про реальність, ставлення до неї, емоційну реакцію або намір, які не збігаються з тими, які слухач або читач міг би, вірогідно, сформулювати самостійно, і тоді прийнято говорити про мовну владу або мовне маніпулювання. Мова тоді, за влучним висловом Р. Блакара, стає «інструментом соціальної влади» [3, 51].

Механізми маніпулювання є невіддільними від мови. Одні й ті ж самі засоби використовуються як для прояснення істини, так і для її викривлення. Жоден мовний засіб не є спеціально призначеним для маніпулювання, але будь-який з них може бути використаний саме з цією метою.

Якщо розглядати політичну комунікацію як успішну, то до неї можна застосувати постулати Грайса. Це чотири дуже важливих принципи, якими несвідомо керуються усі, хто говорить для того, щоб спілкування було успішним: 1. постулат інформативності (повідомлюй щось нове) 2. постулат чіткості (говори чітко, однозначно, уникай двозначностей) 3. постулат зв'язності (не відхиляйся від теми, говори по суті) 4. постулат правдивості (говори правду, говори щиро). [9, 46].

Якщо ми маємо справу з мовною маніпуляцією, постулати мовленнєвої поведінки мають бути свідомо порушені або викривлені. У випадку порушення постулату інформативності маємо недостатньо інформативні висловлення, занадто деталізовані висловлення або неінформативні висловлення. Якщо порушено постулат чіткості, ми зіштовхуємось із двозначністю. Яскравим прикладом такого порушення є політична демагогія. Демагогічне висловлення розраховане на некритичне, поверхнєве сприйняття інформації адресатом, і саме це є метою маніпулятора. Деформація постулату зв'язності призводить до втрати логічного зв'язку між компонентами висловлення, до відходу від теми обговорення. Недотримання постулату істинності полягає в тому, що той, хто говорить, повідомляє завідомо спотворену або хибну інформацію, що є достатньо помітним для адресата, а тому застосовується досить рідко. Сучасні політичні маніпулятори все більше вдаються до більш витончених прийомів: переміщення акцентів, надмірна деталізація (або узагальнення), розпливчасті формулювання.

Дослідники звертають увагу на цікаву особливість мовного маніпулювання в області політики: у такому випадку комунікативний контакт є незавершеним, ущербним та спрямованим на односторонній вплив, а не на повноцінний діалог. [1, 43]. В цьому і полягає комунікативна база для впровадження маніпулятивних лінгвометодик у процес політичного спілкування.

Оскільки політичний процес, в якому функціонують лінгвістичні маніпуляційні технології, є складним та неоднорідним, застосування дискурсивного підходу до дослідження даного феномена вбачається найбільш ефективним для

визначення ролі та взаємодії маніпулятивних складових політичної комунікації.

Дослідники політичного дискурсу розглядають його як в широкому, так і в вузькому сенсах. В широкому розумінні даний термін можна віднести до будь-якої мовленнєвої діяльності у політиці. За Є.І. Шайгал політичним дискурсом є «будь-які мовні утворення, зміст яких стосується сфери політики». [6, 23].

Один із найвідоміших дослідників політичного дискурсу Т ван Дейк розглядає його у вузькому сенсі. За його думкою, політичний дискурс – клас жанрів, обмежений соціальною сферою, а саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, політичні програми, промови політиків – це все жанри, які належать до сфери політики. Політичний дискурс – це дискурс політиків, який, як зазначає вчений, є формою інституційного дискурсу, тобто дискурс вважається політичним, коли він супроводжує політичний мовленнєвий акт у політичній обстановці. [11, 31-34].

Саме дискурсивний підхід до дослідження політичної комунікації представляється найбільш результативним, тому що він дозволяє осмислити суттєвий аспект функціонування мови : специфіку здійснення в ній концептуалізації світу, що породжує значну кількість форм мовленнєвого впливу.

До ключових характеристик дискурсу політичної комунікації можна віднести оцінність, агресивність, ефективність, емоційність, переконливість, відстоювання власної позиції, що дає можливість використання широкого спектру мовних маніпулятивних стратегій та тактик.

Серед цілої низки маніпулятивних засобів стереотипи займають особливе місце. Стереотипи спотворюють реальність (від неприхованої брехні до часткової деформації), що дозволяє штучно конструювати хибну картину світу.

На президентських дебатах в Бельмонтському університеті в Нешвеллі, Теннессі, 20 жовтня 2020 року президент Трамп сказав про розповсюдження вірусу Covid -19: "It's not my fault that it came here. It's China's fault. You know what, it's not Joe's fault that it came here either. It's China's fault. They kept it from going into the rest of China, for the most part, but they didn't keep it from coming out to the world including Europe and ourselves. [1]. Китай традиційно звинувачували та звинувачують у багатьох економічних негараздах, які спіткали Сполучені Штати, і у своїй промові Д. Трамп використовує цей стереотип про постійну винуватість Китаю, щоб перекласти свою провину у поганій організації

боротьби із вірусом та недостатню підготовку національної організації охорони здоров'я на країну, яка до цього непричетна.

У цій же промові Трамп підкреслює: "We closed up the greatest economy in the world in order to fight this horrible disease." [1]. Він вживає старий стереотип, який характеризував американську економіку, як найбільш успішну та процвітаючу у світі, щоб відволікти увагу своїх слухачів від серйозних економічних проблем, з якими на даному етапі зіштовхнулась Америка.

У своїй промові на дебатах віце-президентів Майкла Пенса та Камали Харіс, які мали місце 7 жовтня 2020 року у Солт Лейк Сіті, штат Юта, Майкл Пенс стверджував: "And with the rise in wages that occurred, most predominantly for blue-collar hard working Americans, the average household income for a family of four increased by \$4,000 following President Trump's tax cuts." [2]. Загальновідомим фактом є те, що представники робітничих професій (blue-collar Americans) є головною суспільною силою, яка підтримувала і підтримує президента Трампа. Вдаючись до цього стереотипу, Майкл Пенс натякає, що представники саме цих професій є найбільш працьовитими, а тому заслуговують на зниження податків, тим самим значно збільшуючи прихильність цієї групи населення.

Наступним ефективним маніпулятивним прийомом є «навішування ярликів». «Ярлик» являє собою неаргументовану, необ'єктивну характеристику людини або явища, виражену в емоційно забарвленій формі. Негативна номінація, яка використовується у політичному дискурсі, є «ярликом», який сильно впливає на реципієнта.

Ось як характеризує кандидат у президенти Джозеф Байден роботу, проведenu Д. Трампом, по боротьбі із коронавірусом: "We're in a situation now where the New England Medical Journal, one of the serious, most serious journals in the whole world said for the first time ever that the way this president has responded to this crisis has been absolutely tragic." [3]. У цій фразі автор використовує три маніпулятивних тактики, що значно збільшує її вплив на слухачів: 1. «навішування ярликів», так як він характеризує результати діяльності Д. Трампа по боротьбі із COVID -19, вживаючи аксіологему із потужним негативним забарвленням «tragic», хоча певна робота із деякими позитивними результатами все ж таки була проведена президентом 2. Посилання на авторитетне джерело також є однією із форм маніпуляції свідомістю. Авторитетом, зазвичай, виступає експерт, політичні лідери, відомі діячі науки та мистецтва,

шановані наукові та політичні видання. Думка відомої людини або авторитетного видання сприймається адресатом як більш достовірна. В даному випадку це *New Medical Journal*, який є найбільш вагомим та найбільш цитованим медичним виданням у США. З. Повтор, як засіб мовної виразності, завжди привертає увагу слухачів, активізує їхнє асоціативне та образне мислення, що значно розширює можливості маніпуляторів. В даному випадку це повтор назви журналу та характеристика його як найсерйознішого видання.

Ось що говорить Д. Трамп про проголошений Сенатом закон Демократичної партії, завдяки якому місцеві громади отримали значні кошти для забезпечення своїх нагальних потреб: "The bill that was passed in the House was a bailout of badly run, high crime, cities and states, all run by Democrats. It was a way of getting a lot of money, billions and billions of dollars, to these guys." [3]. Вживаючи означення із явно вираженою негативною конотацією, Трамп маніпулює свідомістю своїх слухачів, нівелюючи значимість прийнятого закону.

Сенатор від Демократичної партії Сандерс на дебатах із Джоозефом Байденом, які мали місце 15 березня 2020 року у Вашингтоні, наголошує на недоліках та слабких місцях національної системи охорони здоров'я, які були спричинені діяльністю президента Трампа та його адміністрації: "Let's be honest and understand that this coronavirus pandemic exposes the incredible weakness and dysfunctionality of our current health care system caused by this President." [4]. Політик вживає ряд негативних означень для критики роботи системи охорони здоров'я при діючому Президенті, і про цьому вдається до ще одної маніпулятивної тактики, а саме до тактики замовчування інформації, не згадуючи той факт, що значні досягнення у боротьбі із пандемією все ж таки мали місце, як і той факт, що американська система охорони здоров'я залишається однією із найкращих у світі, висвітлюючи лише ту частину інформації, яка вигідна сенатору та представникам його партії. Два маніпулятивних прийоми, поєднаних у одному висловленні, значно підсилюють його ефект та сприяють виникненню негативних емоцій у адресата, спрямованих на досягнення мети маніпулятора.

Наступна тактика, до якої часто вдаються американські політики, як демократи так і республіканці, у своїх промовах, це тактика вживання так званих «сяючих узагальнень». У даному випадку вона реалізується за допомогою слів та виразів, які у будь-якому контексті

мають лише позитивну та схвальну конотацію, та використовується маніпулятором для представлення у вигідному світлі необхідний предмет маніпуляції (явище або ситуацію).

"Hundreds of thousands of American patriots are committed to the honesty of our elections and the integrity of our glorious republic." "We're supposed to protect our country, support our country, support our constitution and protect our constitution." "We're gathered together in the heart of our nation's Capitol for one very, very basic and simple reason, to save our democracy." [5]. Усі ці висловлення належать президенту Трампу, і є уривками із його промови, яку він виголосив на Капітолійському пагорбі 6 січня 2020 року, і яка стала поштовхом для його прихильників до варварського штурму Капітолію. Без перебільшення можемо зазначити, що маніпулятивний вплив вживання «сяючих узагальнень» зробив свій вагомий внесок у досягнення маніпулятором своєї мети.

Головний конкурент Трампа на президентський пост Джоозеф Байден також використовує у своїх промовах даний маніпулятивний прийом: "They will pay a price if I'm elected. They're interfering with American sovereignty and independence. That's what's going on right now. They're interfering with American sovereignty and independence." [6] У даному висловленні ми також бачимо поєднання двох маніпулятивних тактик: 1. вживання «сяючих узагальнень» *sovereignty* та *independence*, які є історично значимими для американського народу і зазвичай викликають дружню реакцію та підтримку адресата 2. повтор цих самих понять, який призводить до посиленого впливу на свідомість слухачів.

Порівняння є одним із виразних засобів мови, які широко використовуються в маніпулятивних цілях. Ця мовна одиниця має і другий план – переносне значення, завдяки якому у текст промов закладається імпліцитний зміст. Саме цієї властивістю користуються маніпулятори.

"He is the vice-president of the United States and his son, his brother, and his other brother are getting rich. They're like a vacuum cleaner. They're sucking up money." [1]. Цей вислів належить президенту Трампу, і був сказаний ним на дебатах із кандидатом у президенти і його головним конкурентом Джоозефом Байденом. Трамп звинувачує Байдена у корупції та веденні бізнесу під час його перебування на державних посадах. Хоча це твердження є голосливим та бездоказовим, дане влучне порівняння робить його достатньо переконливим.

До порівнянь вдається і Байден, виступаючи на цих самих дебатах: “China has to play by the rules. And what they do? He embraces these guys like the thugs in North Korea and the Chinese president and Putin and others, and he pokes his finger all of our friends, all of our allies.” [1]. Цим порівнянням Байден хоче привернути увагу адресата до факту дружніх відносин Трампа із Росією, Північною Кореєю, а, головним чином, із Китаєм, економічні та дипломатичні відносини з яким останнім часом дуже погіршилися. І в даному випадку таке порівняння вдало слугує цілям маніпулятора, оскільки Трамп ніколи не був лояльним до Китаю.

Наступною переконливою маніпулятивною тактикою є мовна гра, що є певним типом мовленнєвої поведінки. Той, хто говорить, «грає» із мовною формою для спричинення цілого ряду ефектів, в тому числі і маніпулятивного.

“If we spend the next four months tearing our party apart, we're going to watch Donald Trump spend the next four years tearing our country apart.” [6] Завдяки такій мовній грі, сенаторка Емі Кобушар у своїй промові на дебатах представників Демократичної партії, які відбулися 15 лютого 2020 року у місті Чарлстон, Південна Кароліна, хоче переконати адресата у неможливості перебування Трампа на посаді президента ще один термін.

Застосовує цей прийом і Джозеф Байден: “He says that we're, you know, we're learning to live with it. People are learning to die with it. [1]. Таким чином під час дебатів із президентом

Трампом Байден коментує його слова про необхідність припинити локдаун, оскільки коронавірус наносить значний удар по економіці країни і не є настільки небезпечним, як його представляють у своїх промовах Демократи. У даному випадку «гра слів» як маніпулятивний прийом впливає не лише на свідомість адресата, а також на його емоційну реакцію.

Наступна тактика маніпуляції полягає у вживанні неологізмів. Неологізми передають більш точне значення, або, навпаки, маскують його, але завдяки своїй новизні, вони завжди привертають увагу адресата.

“What I'm going to do is pass Obamacare with a public option, and become Bidencare.” [3]. Вживаючи неологізм Bidencare, Байден хоче захистити медичну реформу президента Обами від жорсткої критики Республіканців і привернути увагу аудиторії до змін у системі національної охорони здоров'я, хоча реформа є неоднозначною, і має як позитивні, так і негативні риси.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ми можемо зазначити, що різноманітні маніпулятивні стратегії та тактики широко використовуються у дискурсі політиків як Республіканської, так і Демократичної партії. У більшості випадків вище згадані стратегії та тактики реалізуються за допомогою певних вербальних засобів і є чітко орієнтованими на здійснення впливу на свідомість адресата. Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у вивченні та аналізі лінгвальної реалізації маніпулятивних прийомів у різних видах дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва: Искусство, 1979. 423 с.
2. Бессонов Б.Н. Идеология духовного подавления. Москва: Изд-во МГУ, 1971. 295 с.
3. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти. *Психология влияния. Хрестоматия. Составитель А.В. Морозов.* Санкт-Петербург: Питер, 2001. С. 42-66.
4. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. Москва: ЧеРо. Изд-во МГУ, 1997. 344 с.
5. Зелинский С.А. Информационно-психологическое воздействие на массовое сознание. Санкт-Петербург: Скифия, 2008. 416 с.
6. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. Волгоград: Перемена, 2000. 368 с.
7. Шейнов В.П. Скрытое управление человеком. Психология манипулирования. Москва: АСТ, 2001. 816 с.
8. Goodin R. Manipulatory Politics. New Haven, London; Yale University Press, 1980. 250 p.
9. Grice H.P. Logic and Conversation. *Syntax and Semantics 3. Speech arts*, 1975. P. 41 – 58.
10. Riker W.H. The Art of Political Manipulation. Yale University Press; New Haven, London, 1986. 156 p.
11. Van Dijk T.A. What is political discourse analysis? *Political Linguistics. Edited by Jan Blommaert and Chris Bullock.* *Belgian Journal of Linguistics*, 1997. P. 11-52.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Presidential Debate at Belmont University in Nashville, Tennessee. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/presidential-debate-belmont-university-nashville-tennessee-0>
2. Vice Presidential Debate the University of Utah in Salt Lake City. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/vice-presidential-debate-the-university-utah-salt-lake-city>

3. Donald Trump and Joe Biden Final Presidential Debate. Transcript 2020. <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-joe-biden-final-presidential-debate-transcript-2020>
4. Democratic Candidates Debate in Washington , DC. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/democratic-candidates-debate-washington-dc>
5. Trump's speech that "incited" Capitol violence: Full transcript. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/full-transcript-donald-trump-january-6-incendiary-speech>
6. Democratic Candidates Debate in Charleston, South Carolina. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/democratic-candidates-debate-charleston-south-carolina-0>

REFERENCES

1. Bakhtin, M. M. (1979). *Estetika slovesnoho tvorcestva* [Aesthetics of Verbal Creative Work]. Moskva: Iskustvo [in Russian].
2. Bessonov, B. N. (1971). *Ideolohiia duhovnoho podavliniia* [Ideology of Mental Oppression]. Moskva: Izdatelstvo MHU [in Russian].
3. Blakar, R.M. (2001). Yazyk kak instrument sotsialnoy vlasti [Language as an Instrument of Social Power]. *Psiholohiia Vliyaniia*. Hrestomatia. Sostavitel: Morozov A.V. Sankt-Peterburh: Piter [in Russian].
4. Dotsenko, E. L. (1997). *Psiholohiia manipulyatsii: fenomeny, mehanizmy, zashchita* [Psychology of Manipulation: Phenomena, Ways, Protection]. Moskva: CheRo, Izdatelstvo MHU [in Russian].
5. Zelinskii, S.A. (2008). *Informatsionno-psiholohicheskoe vozdeystvie na massovoe soznanie* [Informational and Psychological Impact on Mass Consciousness]. Sankt-Pterburh: Skifiya [in Russian].
6. Sheyhal, E. I. (2000). *Semiotika politicheskoho diskursa* [Semiotics of Political Discourse]. Volhohrad : Peremena [in Russian].
7. Sheynov, V.P. (2001). *Skrytoe upravlenie chelovekom. Psiholohiia manipulirovaniia* [Covert Management of a Man. Psychology of Manipulation]. Moskva: AST [in Russian].
8. Goodin, R. (1980). *Manipulatory Politics*. New Haven, London; Yale University Press. 250 p.
9. Grice, H.P. (1975). Logic and Conversation. Syntax and Semantics 3. Speech arts. P.41 – 58.
10. Riker, W.H. (1986). *The Art of Political Manipulation*. Yale University Press; New Haven, London. 156 p.
11. Van Dijk, T.A. (1997). What is political discourse analysis? Political Linguistics. Edited by Jan Blommaert and Chris Bulcean. *Belgian Journal of Linguistics*. P. 11-52

SOURCES OF SUPPORTING MATERIAL

1. Presidential Debate at Belmont University in Nashville, Tennessee. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/presidential-debate-belmont-university-nashville-tennessee-0>
2. Vice Presidential Debate the University of Utah in Salt Lake City. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/vice-presidential-debate-the-university-utah-salt-lake-city>
3. Donald Trump and Joe Biden Final Presidential Debate. Transcript 2020. <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-joe-biden-final-presidential-debate-transcript-2020>
4. Democratic Candidates Debate in Washington , DC. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/democratic-candidates-debate-washington-dc>
5. Trump's speech that "incited" Capitol violence: Full transcript. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/full-transcript-donald-trump-january-6-incendiary-speech>
6. Democratic Candidates Debate in Charleston, South Carolina. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/democratic-candidates-debate-charleston-south-carolina-0>

**VERBAL WAYS OF EXPRESSING CONSCIOUSNESS MANIPULATION
IN THE DISCOURSE OF AMERICAN POLITICIANS
(USING THE EXAMPLE OF THE ELECTION DISCOURSE
OF THE REPUBLICANS AND THE DEMOCRATS)**

Nazarenko Olga Ivanivna

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages of Philosophy and History Faculties
Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Str. Volodymyrska, 60, Kyiv, Ukraine*

Nesterenko Oksana Yevhenivna

*Lecturer at the Department of Foreign Languages of Psychology and Sociology Faculties
Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Str. Volodymyrska, 60, Kyiv, Ukraine*

The article is devoted to the problem of linguistic actualization of manipulative influence in American political discourse. At present political process is getting more and more complicated what is leading to intensifying a manipulative component of modern political communication. Consciousness manipulation is a rather difficult phenomenon and that is why it is studied within a framework of interdisciplinary research. Manipulation as a phenomenon is considered in psychology, sociology and political studies. In political studies manipulation is viewed as such structurization of the world in which those who manipulate skillfully win, so it refers to political manipulation. Political manipulation is a special type of influence aimed at forming recipient's thoughts which are as close to the manipulator's needs as possible. This type of manipulation is actualized by a certain way of information presentation with the help of verbal means, it means that the desired influence on addressee's consciousness is realized in politics by linguistic manipulation. Linguistic manipulation is a type of speech influence aimed at subject's achieving their own goals which are different from object's intentions or counter wishes and interests of a manipulation object. Since a political process, in which linguistic manipulative technologies function, is complicated and multifaceted applying discursive method to studying this phenomenon is seen as the most effective for specifying the role and cooperation of manipulative components of political communication. Discursive approach to studying political communication is regarded as the most effective because it allows coming to grips with the essential aspect of language functioning: specific character of actualization of the world conceptualization in the language which spawns a great number of speech influence forms. The most wide-spread speech means which American politicians, both Republicans and Democrats, resort to in their election speeches are stereotypes, labelling, glittering generalities, comparisons, language games and neologisms.

Key words: *manipulative influence, linguistic manipulation, political discourse, stereotypes, labelling, glittering generalities.*